

összemosódni látszik (*knez, tichon*). Az előadás továbbgondolt változata megjelent a Névtani Értesítőben („Az 1055. évi Tihanyi alapítólevél személy- és helyneveinek eredetéről”; 28. 2006: 161–70), mely írás nyomán annak szerkesztősége szakmai vitát is kezdeményezett.

MAROSI ERNŐ „A tihanyi bencés apátság a 11. század építészetében” című tanulmánya (77–90) a korai bencés monostorok építészetét mutatja be a feltárt emlékek tanúságtétele alapján.

BÁNHEGYI B. MIKSA tanulmánya: „Bencés könyvkultúra a középkorban” (91–6) a középkori monostorok könyvtáraiba vezeti az olvasót. E monostorok könyvállományát leginkább könyvjegyzékekből – mint például a 11. század végi, Pannonhalmán fennmaradt jegyzék – ismerhetjük. Az egykori könyvek a monostori életen túl a hazai iskolázásnak, a nemzetközi (kulturális) kapcsolatoknak, ezek hatásainak is beszédes tanúi.

FÜLÖP ÉVA „A tihanyi major az apátság gazdálkodásában 1848 után” című tanulmányában (97–110) bemutatja, hogy az 1848 áprilisában törvénybe iktatott jobbágyfelszabadítás után hogyan változott meg az apátság gazdasági helyzete.

THOMAS AIGNER az ünnepi kötet záró tanulmányában – „Vom Pergament zu den Bytes. Neue Wege in der Erschließung und Bereitstellung historischer Quellen” (111–20) – megállapítja, hogy az igen gazdag egyházi – köztük apátsági – levéltárak anyagának feldolgozását nagyban segítheti a digitalizálás és az elektronikus formában történő publikáció. A MOM (= MONasteriuM) Projektbe a Pannonhalmi Főapátság is bekapcsolódott, ennek nyomán jelent meg 2001-ben a „Collectio Diplomatica Benedictina. A Pannonhalmi Bencés Főapátsági Levéltár középkori oklevelei” (CD-ROM).

A 950. évfordulót ünneplő apátság kiadásában méltó és igen tartalmas kötetet kapunk, amely a megemlékezésen túl a vonatkozó tudományos kutatások sokszínűségét is kiválóan reprezentálja.

SZENTGYÖRGYI RUDOLF

**BURA LÁSZLÓ: ÖT ÉVSZÁZAD UTCANEVEI
SZATMÁRNÉMETI (SATU MARE) (1500–2000)
Státus Kiadó, Csíkszereda, 2007. 118 lap**

Bura László újabb, utcanevekkel kapcsolatos munkája a mikrotoponímiai kutatások sorát, nyelvészeti szakirodalmát és adattárát gazdagítja.

A könyv az utcanévadás háttérben lévő földrajzi-történelmi-politikai indítékok összefoglalását tartalmazza öt évszázadra visszamenőleg. Az elemzés olyan időpontok köré csoportosul, melyek jelentős változást jelölnek Szatmárnémeti (Satu Mare), egyes esetekben pedig az egész ország névrendszerének alakulásában. A kötet értékét az a tény is emeli, hogy egy Magyarország jelenlegi határán kívüli település utcaneveit vizsgálja, amire nem sok példát találunk névtani szakirodalmunkban.

Célja Szatmárnémeti utcanévanyagának, rétegeinek, változásainak számbavétele, a városban érvényesülő névadási szokások feltárása, a névanyag nyelvi, névtani vizsgálata.

A munka hitelességre való törekvését tükrözi a forrásanyagok összeválogatása: levéltári dokumentumok, jegyzőkönyvek, hivatalos utcanévadási határozatok és térképek, valamint a Szatmárnémeti helyneveivel foglalkozó munkák (köztük több esetben éppen a szerző korábbi írásai).

A könyv szerkezete áttekinthető, világos. A „Bevezető”-t (I. fejezet) követi az utcanevek korszakolása népi és hivatalos névadás szerint (II. fejezet), jellegzetes évszámokkal ellátva a következőképpen: a) népi névadás: 1500–1883, b) hivatalos névadás: 1883, 1913, 1920, 1925, 1937, 1941, 1945, 1970–80, 1989. Ezek az évszámok az utcanevek kialakulását, kiterjedését, változását jelzik, ugyanakkor az ideológiai, illetve politikai fordulatok időbeni állomásait is jelölik.

A népi névadás korszakolásában sorra veszi a szerző, melyik században melyik utca keletkezett, a mennyiségi gyarapodás pontos lejegyzésével. Fontos megjegyezni, hogy a hivatalos névadás további korszakaiban túlnyomórészt névváltoztatással találkozunk, a 20. században pedig számos fordítással: magyar nyelvről románra és fordítva.

Az 1883. évi, első hivatalos utcanévadás alkalmával 84 népi elnevezés közül csupán 7-et hagytak meg, 67 utca kapott új nevet. Ezek jelentős része – a korábbi gyakorlattal ellentétben – személynévi eredetű (írók, költők, történelmi személyek neve). A város lakosságának növekedésével új utcák jöttek létre, régi utcák méretei megváltoztak (pl. *Honvéd köz* > *Harcos utca*).

Az első világháborút követő rendelet az összes belterületi elnevezést új, román nevekre cserélte ki, megadva az új magyar nevet is: régi név/új román név/új magyar név. Általában magyarról románra fordított elnevezések ezek (pl. *Udvari út* > *Calea Odoreului*). Az 1925-ben és 1937-ben keletkezett új utcanevek döntő hányada személynévi eredetű (katonatisztek, szentek, vajdák, papok, politikusok nevei), kizorítva a földrajzi eredetű neveket.

1941–44 között Szatmárnémeti ismét Magyarországhoz tartozott, így a magyar igazgatás eltörölte a román utcaneveket, és nagyrészt visszaállította az I. világháború előtti állapotot. Ennek köszönhetően ismét megnőtt a földrajzi eredetű és az emberrel közvetlen kapcsolatot jelölő utcanevek száma.

A II. világháborút követően kiestek az 1941-ben politikusokról elnevezett utcanevek (*Horthy, Hitler*), és jelentősen megszorodtak a szabadság- és munkásmozgalmak vezetőiről, valamint a román királyi család tagjairól történő elnevezések (pl. *Dózsa György, Horea, Cloșca, Crișan; Regele Ferdinand, Regina Maria* stb.). Új típusú utcanevek a számnévből, köznévből, mozaikszókból (*RMS*) álló alakulatok. Az 1946-os hivatalos névadás politikai szempontjai között szerepelt, hogy a város jelentős számú magyar lakosságára való tekintettel magyar utcaneveket is adjanak. Ennek köszönhetően az 1920 előtti és az 1940–44 közötti elnevezések ismét életbe léptek.

A 70-es évekbeli névváltoztatások egyaránt érintettek román, magyar, orosz, amerikai és szerb eredetű utcaneveket, amelyek helyébe általában a természeti környezetet idéző utcanevek léptek. 1989 után a kommunista rendszer számos utcanevét többségében személynévi eredetűvel cserélték fel (pl. *Eliberării* 'Felszabadulás' > *Traian*).

Az utcanevek szerkezetét tárgyaló fejezet (III. fejezet) meghatároz egy- és többelemű utcanevet, illetve megállapítja a birtokviszony fennállását különböző alakulatokban (a). Ezt követően kitér az utcanevek utótagjainak gyakoriság és névadási motiváció szerinti bemutatására (b). Talán szerencsésebb lett volna ez utóbbi tételt az a) pontban, a többelemű utcaneveknél tárgyalni.

A „Szatmárnémeti utcanévadás elvi és módszertani tanulságai” című fejezet (IV.) a II. fejezet rövid összefoglalása, kibővítve az utcanévadás előnyeinek (pl. a tájékozódás megkönnyítése) és hátrányainak a felsorolásával (pl. egy használatba visszakerült utcanév más utcát jelöl, mint azelőtt; erőszakos fordítások; politikai-ideológiai szemlélet előtérbe helyezése a természetes elnevezés rovására stb.).

Az V. fejezet részletes statisztikákat és szemléltető táblázatokat tartalmaz, nyomon követve az évszámnak megfelelő névváltozatot 1883-tól 1991-ig. Néhány elnevezés mellett * vagy # jelölés látható, aminek a szerepe sajnos nincs külön feltüntetve.

Az „Adattár” bevezetőjében a „Betűrendes mutató” szócikkeinek felépítése szerepel. A szerző külön jelöli az utca egykori és jelenlegi hosszúságát, az egyes utcanevek eredetét azonban csak esetenként tárgyalja. Érdeemes lett volna nagyobb hangsúlyt fektetni az etimologizálásra. „Esetenként utalok az utcanév keletkezésének ismert vagy feltételezett körülményeire” – írja Bura László, de ez általában a város nevezetes személyeinek az említésére korlátozódik. Bizonyára érdekes ismeretekhez jutott volna az olvasó, ha a szerző kitér a *Dehenna* ~ *Diánna* ~ *Gyehenna utca*, *Hóstánc utca*, *Szentvér utca* és más hasonló elnevezések magyar, latin, német nyelvű eredetére, a névadás indítékára.

Az összesen 7 térkép közül 6 a következő időponttal van datálva: 17., 19. század, I. világháború előtt, 1946, 1936, 1941–1944. Szerepel egy név, évszám, számozás nélküli térkép is. Ezek a nem időbeli sorrendbe állított térképek nagyon nehezen olvashatóak a lekicsinyített méret miatt, ezért inkább illusztráló jellegűek. Nagyobb, kihajtható változatban könnyebb lett volna tájékozódni rajtuk.

Összességében megállapítható, hogy a kiadvány tömör összefoglalása annak a gyűjtőmunkának, amelyet BURA LÁSZLÓ oly lelkiismeretesen elvégzett. A teljességre törekvés igényével megszerkesztett adattár minden lokálpatrióta, illetve a jelenlegi országhatáron túlra kitekintő névtanos számára tartogat hasznos és érdekes információkat. Ezek megértését és feldolgozását megkönnyíti a korrekt, tárgyilagos, közérthető közlésmód és az olvasmányos forma.

KISS MAGDALÉNA

**NAMENARTEN UND IHRE ERFORSCHUNG
EIN LEHRBUCH FÜR DAS STUDIUM ONOMASTIK**
[Névtípusokról és kutatásukról. Tankönyv a névtani tanulmányokhoz]
Szerkesztette: ANDREA BRENDLER – SILVIO BRENDLER
Baar Verlag, Hamburg, 2004. 1024 lap

1. A terjedelmes német nyelvű kötet Karlheinz Hengst hetvenedik születésnapjára készült. Hengst sokrétű tevékenységével jelentős mértékben gazdagította a német nyelvű névtant, többek közt a Chemnitz környéki toponimiákat érintő kutatásokban. A könyv szerzői a németországi és a nemzetközi (elsősorban szláv) névkutatás jeles képviselői, akik a terminológiai, módszertani, illetve az egyes kutatási részterületeket feldolgozó írásokkal átfogó képet adnak az onomasztika korábbi és aktuális állásáról egyaránt. E kötet a